

Orosz hadifogságban valós szomorú idők lefolyását írom
emlékül magamnak
1915.III.22-től kezdve 1921-ig

22-én estem orosz hadifogságba Przemyslnél.

26-án indultunk el Oroszországba 3 napi gyaloglással.

29-én ültünk vonatra a csevenszki állomáson és mentünk Lublin-Kijev-Moszkva-Szamarára felé, onnan pedig Ázsiába. Onnan származtak Ősapáink, kiket Árpád vezetett szép Magyarországra. Ősapáink fiai, honi bajtársaink nyugosznak a szamarai fogoly temetőben. A 8 hónap lefolyása után összeszámlálás szerint 15.000-en.

8 hónapig voltam Szamaraban (2016: milliós nagyváros a Volga mellett). 1 hónapot én is kórházban töltöttem. Kigyógyultam, elvittek egy másik ázsiai városba Hodzsensbe, ott voltam 3 hónapig. Onnan elvittek 1916. márc. 5-én Szibériába, mezőgazdasági munkára. Ápr. 12-én értünk oda, 14-én szétszítottak falukba. Nekem is volt egy vén, szakállas gazdám, dolgoztam nála 2 évig, akkor ott hagytam, mert hazafelé indultam tizedmagammal. De nem messze már le is tartóztattak a mieink. 1918 volt, és bekerültem a táborba. Ott voltam egy hónapig, azután csak visszamentem falura, mert a táborban rossz volt. Akkor már egy másik gazdához mentem, annál voltam egy fél évig. Két és fél évet voltam falun.

1918 nov. 8-án a csehek összeszedtek a falukról a táborba, Troickba. Ott egy kicsit rossz világ volt, mert a szerbek kiraboltak, a pénzt és ruhaneműt elszedték. Itt csak 4 napot volta. Elvittek Irbitbe, a táborba. Ott 3 napot voltam, elvittek erdei munkára (Permguborna Talicsa), ott dolgoztam 8 hónapot.

8 hónap után közeledtek a vörös hadsereg forradalmi harcosai. Minket pedig beljebb szállítottak Szibériába, hogy a vörösök kezébe ne jussunk. Először csak Tyumenbe vittek, de a táborba sem vittek be. 41 napi szerencsétlen utazás következett Szibériában, a Tobol és a Tom vizén, a fehérek menekülésekor Tyumenből Tomszkba, 1919. júl. 26. Még akkor nap kivezettek a hajóállomásra. Amint kiértünk ott állt egy kisebb fajta hajó, amely nagyobb időkre elitelt orosz rabokkal volt megtöltve. 700-an voltak. Minket is közéjük zártak. Mink 380-an voltunk. Még akkor nap el is indultunk.

Út közben a rabok kirohantak a fedélzetre. Mink 60-an, magyarok a fedélzeten voltunk. Amint ezek kirohantak, ezen szó kiáltással: „hurra” igyekeztek az örök fegyvereit felkapdosni, de nem sikerült nekik, mert az örök többet felkaptak mint ők és így közülük sokan a vízbe ugráltak. Sokat agyonlőttek, kiket a vízben, kiket pedig a hajón. Az örök közül 2 sebesült, miközülünk 3 sebesült, 1 halott, s 1 a vízbe ugrott 16-os népfelkelő.

Másodszor a rabok kezdték a hajóoldalát kivágni, hogy ott ki ki szökdösne éjjelenként, ahol a part közel lesz. De észrevették és ezeket a rabokat ott agyon lőtték.

Harmadszor kiütött a tifusz. Már később annyira terjedt, hogy alig volt egészséges, aki a sok betegnek gondját viselje és a halottakat kivigye. Utolsó napokban ki hol halt meg ott feküdt, mert nem volt kinek kivinni. Szept. 1-én én is beleestem a tifuszba. 4-én megérkeztünk Tomszkba, és 5-én már kórházba vittek a városba. Többen pedig a táborban lévő földbarakkban lettek elhelyezve. Szept. 26-án én már kigyógyultam és kivittek a táborba. Akkor hallottam, hogy sokan meghaltak. A 380 ember közül megmaradtunk 130-an. Ez volt a legszerencsétlenebb utazásom, 2000 km út 41 nap hajóval.

1919 okt.10-én kimentem a városba egy tifuszkórházba szanitéznek. Ott voltam 1 hónapig. Onnan lettem vezényelve egy másik, sebészeti kórházba. Ott voltam 10 hónapig, szintén szanitézként. 10 hónap után örömhír hallatszott: szállítják a hadifoglyokat haza, kelet felé. Régen vártuk, 6-ik évre el is értük.

1920 szept. 18-án indultunk. Tomszkból katonazenekar kísért ki az állomásról. Éppen 1 hónapig jöttünk Nikolszkuszirinszkbe. Az úton nagyobb megnevezett városok Tomszktól: Krasznajarszk, Marinszk, Irkutsz. Irkutszon túl kezdődik a Bajkál tó. A vasútvonal mindenütt a tó jobb partján megy. 64 alagút van a Bajkál mentén, a leghosszabb 3 kilométer, a többi kisebb. A Bajkálon túl nagyobb városok: Berezofka, Verkneodzinczki, Csita. Csitán túl már kínaiak lakják a terület nagyobb részét. Sok czirkot és kölest termelnek. Azután következik Mandzsuria, és Harbin. Ez igen szép város és nagy, mindenféle kapható. Ott is kínaiak laknak. Ott láttam, hogy milyen a kínai gyalog fiáker: 2 kerekű kis kocsi és az ember szalad vele.

1920. okt. 18-án értünk Nikolszkuszirinszkbe (2016: két város: Novonikols és Usszurijszk). Ott voltunk 1 hónapig az Amerikai Magyar Vöröskereszt kezelése alatt táborban. Innen elindultunk nov. 22-én délután 4 órakor²³-án értünk Vlagyivosztokba, a kikötőbe. Délután 4 órakor szálltunk be és 6-kor volt az indulás Délnyugat felé. A hajó neve: Frankfurt. 150 m hosszú, 20 m széles. A hajószeméllyezettel együtt 2000-en voltunk.

A Japán tenger

(Nov.) 24-én elővett mindnyájunkat a hajóbetegség,
25-én elértük a japán partokat,
26-án elértünk egy japán kikötőbe, Nagaszakiba,
27-én állt a hajó, szénfelvételezés végett,
28-án indult este 6 órakor,
29-én viharos idő volt.

Déli Kínai tengeren

30-án érkeztünk a Dél-Kínai tengerre,
Dec. 1-én elértük a meleg éghajlatot,
2-án még melegebb volt, félmeztelenül jártunk a födélen,
3-án nagy hullámok voltak,
4-én gyakorlat volt a mentőövekkel
5-én csendes volt a víz, szép, csillagos, meleg idő,
6-án reggel 4-kor értünk Szingapurba (indiai kikötő, angol gyarmat). Szingapur. Szép a kikötő, a város rendezett, utcáin villanyos jár, szép pálmafákkal ültetve, a város lakói indiánok (indiaiak), kínaiak és angolok.
7-én este indultunk a kikötőből. Nyugat felé. Jobbról partok látszottak,
8-án partok látszottak, sok helyen jelző lámpák voltak.

Indiai Óceánon

9-ikén értünk az indiai Óceánra,
10-én olyan volt a víz, mint a tükör, de alulról mozgása volt, hogy a hajót folyton jobbra-balra dobálta,
11-én mentőövekkel gyakorlat volt,
12-én nagy melegség, csendes volt a víz,
13-án este 5 órakor értünk Kolombó kikötőbe. India. A város lakói ind... és afrikai négerek.
14-én reggel 5 órakor indultunk Kolombóból ...

(a folytatása sajnos elveszett)

Mindezt átélte és lila színű tintával négyzethálós lapokra gondosan lejegyezte:

Gyetzván István (1893-1974) kutasói lakos (an. Pirók Ilona).

Felesége: Szurovszki Irén (sz. Bér).

Gyermekeik: Ilona, Lajos, Zoltán, Miklós.

A féltve őrzött iratok közléséhez hozzájárult Ilona lánya, Aranyiné Angyal Ilona.

Megőrzésre került

Orosz földön cím alatt orosz betűkkel az általa megjárta 26 város neve.

Orosz levéltervezet, oroszbetűs aláírással.

Ooroszul néhány típusmondat (falusi munkákról, vásárlásról, ...

Orosz betűkkel szerelmes vers (virág, szív, nap, szeretlek), nóta (Nefelejcs nyílik a tó partján ...) orosz iktatókönyvből kitépelt lapokra írva,

Orosz betűs címzésminták: Szuro(v)szki Irénke Bér

Gyetzvany István Kutasó

u.p. Cserhátszentivány

Nógrád, Magyarország

Bajtárs (Kallós Károly, Tomszk 1919.X.10-i) kézírásával:

„Honfi bajtárs, gyertek, menjünk előre, a hazánkat ne hagyjuk el soha.

Hanem hű maradjunk hozzája, míg a vérünk mind ki nem folyik a porba.

Przemyslnek környékén a muszka várak ormán, dühöngve áll a puska.

Betyár ár muszka ha kidugja a fejét, magyar honvéd mind elviszi a fejét.

Kuzmanek volt a várnak parancsnoka, ő a várat egészen jó karolta, ha eleség lett volna a várban, Przemysl környékében sohasem lett volna muszka.

Ellenben keserves napokat szenvedtem, mikor a hazámért nagy fogságba estem.

Keservesen teltek el rajtam napok, mert az én szívem zavarták a gondok,

és minden órában fel-fel sóhajtottam,

édes jó Istenem szabadíts meg mostan”

A következőkben egy 32 versszakból álló négy nap szabadidejében másolt vers olvasható.

Vers? Inkább IMA, FOHÁSZ. Vigasz a Férfiaknak, AKIK számára az özvegy, árva, szeretet, haza, bajtárs, gyilkolás, halál, sebesülés, vér, fogoly, Isten, éhség, ... nem mese, nem érettségi tétel, hanem valóság.

Érdekesség, hogy több helyen egy-egy magyar betű helyett már orosz írt (pl. v=b, sz=c).

Másolat, 1914-1919 (1919.X.4)
Fohász és Ima a harczban szenvedőkért

1.

Borzasztó fellegek borítják az eget
Őszi szél reszketi a sárga levelet
Sárguló levelek hullanak a fákról
Halotti pompával a természet gyászol
Ünnepi csend honol itt a nagy erdőben
Fehér galamb repül fenn a levegőben

2.

Szállj le fehér galamb szép Magyarországba
Vidd el levelemet egy kis falucskába
A falu közepén egy kis fehér házba
Kedves feleségem üldögél magában

3.

Nemcsak a ruhája a szíve is gyászol
Mert szeretett férje a táborban távol
Vigaszt egyedül csak Istentől kérhet

...

4.

...

Közöttünk ne legyen gyáva
Igyekezzen minden ember
Ha majd élni vagy halni kell

5.

Bátor magyar kitartással
Szembeszállni a halállal
Hős és dicső a szolgálat
Ha megvéldhetjük a várat

6.

Megfogadtuk mi ezt szépen
Voltunk a nagy harczra készen
Éhséget, hideget tűrve
Jó kedvvel mentünk a tűzbe

7.

Ha jött mint zápor a golyó
Csak előre volt a jelszó
Srapnel zúgott, gránát csapott
S tovább folytattuk a harczot

8.

Így tartott ez hónapokig
Nagy sárban vagy hideg hóban
Közel a földhöz lapulva
Várjuk a halált magunkra

9.

De Istennek hála legyen
Akik maradtunk épségben
A halál tőlünk távozott

De akivel találkozott
10.
Mégsem kérdezte, hogy ki volt
Ki halálra kapott golyót
Csendesen békével tűrte
Örökre elszenderülve
11.
Sokszor úgy vettük ezt észre
Hogy a bajtárs mellhörgése
Vagy utolsó Jajj kiáltás
Mutatja az égbe szállást
12.
Megijedünk s úgy vettük át
Ha felfedeztük a hiányt
Öreg bajtárs, aki végre
Meghalt hazánk védelmére
13.
De hány, ki tarthatja számon
Maradt a kirohanáson
Dicső halállal kimúlva
Jelzi a sok roncsolt hulla
14.
Az elhagyott harcmezőn
Jártunk mind a temetőkön
Szívünkbe mély bánat vegyül
Szemünkből könny kiperdül
15.
Siratni bár nem volt szabad
Ki elesett a harc alatt
Eltemetve, sírban, mélyen
Nyugosznak a temetőben
16.
Álmuk csendes, nyugodt légyen
Kik szent hazánk védelmében
Elestek dicső halállal
Biztasd a feltámadással
17.
Végre akik megmaradtunk
Elvünk: végsőkig harcoljunk
Megvédeni szent jogunkat
Megtartani szent szavunkat
18.
Csak előre bátran, híven
Ha meghalunk is, dicsően
Megfizetve éltünk bére
Lészen majd a magas égben
19.
Kiket özvegy, árva sirat
Uram Te küldj nekik vigaszt

Áldásodat küld le rájuk
És te légy a pártfogásuk
20.

Ij megnyugvással az élet
Minden percen véget érhet
Leszámolás a halállal
Felváltatik mennyországgal
21.

De fénylő napunk az égen
Ne boruljon el végképpen
Hisz a remény mindig biztat
Hogy elérjük szent célunkat
22.

Elértük az ellenséget
Ha szenvedtünk veszteséget
Csak dicsőség koszorúzza
Amiért a vérünk hullá
23.

Mikor a biztató remény
csillagsugár és a napfény
Ragyogott felénk javába
Nagy zendülés lőn a várban
24.

Zúg a harcos bösz harangja
Jobban minden honvéd baka
Hogy elfogyott az élelem
Véget ér a küzdelem
25.

Kérdezően egymást nézve
Hát még mi nem ért végtére
Feladni a féltett várat
Ezért majd megölt a bánat
26.

A sok szenvedés jutalma
Lerombolva, összezúzva
Megsemmisült a nagy erő(d)
Megvédeni nincs már erő
27.

Eljött az utolsó óra
Amikor egy parancsszóra
Várunk mind az égbe repült
Szemeinkből könny kiperdült

28.

Az utolsó parancs ez volt
El kell dobni minden golyót
Összetörni szuronyt, puskát
Mint foglyok úgy nézzük egymást

29.

Lehullt reményünk csillaga
Féltett szabadságunk oda
Ha még egyszer feltaláljuk
Nagy Istenünk nevét áldjuk

30.

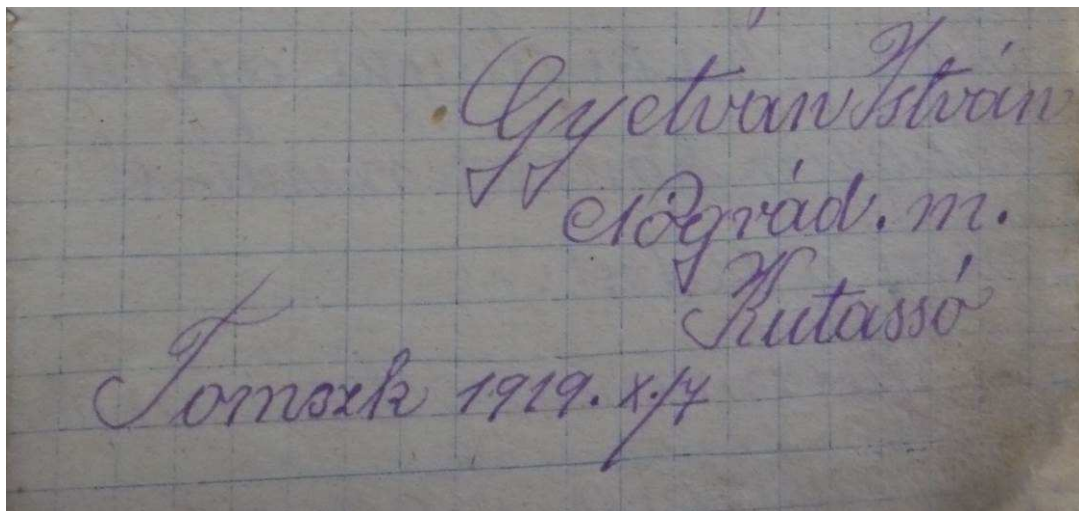
Mi e fogságban szenvedünk
Nagy irgalmad legyen velünk
Vigasztalást fájós szib(v)ünk
Találjon nálad Istenünk

31.

Kik ránk várnak reménykedve
Fohászkodva, keseregb(v)e
Hallgasd meg buzgó fohászunk
Vezérelj Uram hozzájuk

32.

A sokat zaklatott kebel
Jóságodból nyugalmat lel
Feltalálva szeretninket
Örökké áldunk Tégedet.

Gyertyán István
Bégrad. m.
Kutassó
Tomoze 1919. x. 14

Gyetván István és felesége

Leszármazottaik egy részével